

S3E1. Den grædende viking

Jeanette: Jeg vil gerne tage dig med til et gilde i vikingetiden. Det er aften, og der er gæstebud på en af kongens gårde. Du sidder ved højbordet, ikke langt fra kongen, og nyder godt af kongsgårdens mad og drikke. Der er varmt, og duften af kød tilberedt over bål breder sig i hallen. Aftens vært, gårdens bestyrer, har rejst sig og underholder ivrigt hele højbordet med en livlig fortælling. Alle ved bordet, selv kongen, er dybt optaget af værtens fortælling og vil høre mere. Værten bygger op og en når til historiens klimaks. Alle bryder ud i latter. Men i det samme farer en mand ind ad døren med sværdet hævet over sig. Han er vild af raseri og styrer direkte mod værten. Med al sin kraft svinger han sværdet mod ham i et dødbringende stød. Vi har så mange ting nu om dage. Ting til dit og til dat. Ting, ting, ting. Hvis de går i stykker, eller vi mister dem, så køber vi jo bare noget nyt. Måske dækker forsikringen endda til, at vi kan få noget endnu nyere og bedre. Men sådan var det altså ikke i vikingetiden. Dengang skulle man slide og slæbe, hvis man gerne ville have noget. Og hvis man mistede det, måtte man igennem det samme igen. Hvis vikingerne så den måde, vi forbruger og smider ud på i dagens Danmark, ville de nok græde. Og vikinger, der græder, er altså er en sjældenhed ud over det sædvanlige. Vi kender faktisk kun til én episode, og den handler netop om en ting, der havde krævet blod, sved og tårer at fremskaffe. Nemlig den berømmede sejldug, som drev vikingernes legendariske skibe fremad. I dag skal jeg fortælle dig om, hvordan der skal et helt samfund til for at sende bare et enkelt skib af sted på togt. Vi skal tilbage til starten af 1000 tallet. Vi skal til Norge og høre en historie, som også kan give os indsigt i vores danske forfædres følelsesliv. Denne sæson kommer til at handle om vikinger. Du har jo nok lagt mærke til det, men sporene fra vikingerne er overalt: På din Stryhns leverpostej, dansk fodboldmerchandise, stoplyset i Aarhus, og ja, så udgør de en kæmpe del af vores populærkultur i dag. Og jeg selv er jo også glad for vikinger. Ja, jeg har sågar skrevet en bog om dem. Men hvorfor? Hvorfor fascinerer de os så meget? Hvad var det for et liv, de levede? Og hvad kan de lære os i dag? Det er spørgsmål, som jeg i denne sæson vil prøve at svare på med de vildeste vikingehistorier, jeg kan grave frem. Vi skal nemlig tilbage til en tid, som var fuld af eventyr, krige, venskaber og alliancer, som gik langt ud over landets grænser, samt banebrydende teknologier, som gjorde det hele muligt. I dag skal jeg fortælle dig om den grædende viking. Den eneste grædende viking, vi overhovedet kender til. Og jeg vil forsøge at komme helt ind i hjertet på vikingerne for at forstå, hvad der egentlig kan få en viking til at græde. Og derfor skal jeg tale med dig, Ulla Mannering. Du er professor i forhistorisk arkæologi, og så ved du

en hulens masse om fortidens tekstiler. Og nu, kære lytter, kan I jo ikke se Ulla. Men hun er altid utrolig velklædt i de lækreste tekstiler. Så Ulla, er det sådan en arbejds-skade, du ikke kan gå forbi en lækker jakke med en god vævning, uden at den skal med hjem.

Ulla: Det tror jeg faktisk, det er. Hvis man brænder for tekstiler, så opdager man jo - ikke bare i det historiske materiale, men alle vegne omkring en er der lækre tekstiler. Så det, tror jeg, er en effekt af, at man jo er så fokuseret på overflader og materialer, at selv når man holder fri, og det handler om ens privatliv, kan man simpelthen ikke holde op med at have de øjne på.

Jeanette: Jeg vil bare sige, at jeg kan ikke lade være med at skæve til en gang imellem, hvor du har det fra. Og jeg tænker: Du handler nok ikke så meget på Boozt.com, som jeg gør. Men i hvert fald, velkommen til var Varbergs Danmarkshistorie. Dagens historie er beskrevet i Olav den Helliges saga. Vi befinder os på Trondenes i Norge omkring starten af 1000-tallet. Ulla, hvad er det for et sted, vi skal til?

Ulla: Ja, det er jo virkelig sådan et rigtig klassisk vikingelandskab og et liv, som afspejler alt det spændende og svære ved at leve i vikingetiden. Vi hører her om nogle mennesker, som lever langt - for os at se - oppe i Norge i nogle landskaber, som selvfølgelig er udfordret af, at det kan være svært at dyrke jorden. Men de har til gengæld en masse andre ressourcer. De har vandet, de har sæterne, de har baglandet med masser af floder. Så det er nogle mennesker, som forstår at udnytte deres ressourcer på bedst mulig vis, men som også til tider måske kan være trængt, når de dårlige tider kommer til. For de er selvforsynende, disse mennesker.

Jeanette: Ja, det er jo lidt et barsk landskab deroppe i Norge. Også i forhold til det lille lune Danmark. Er det ikke det?

Ulla: Jo, det må man sige. Hvis man er en klassisk bonde, skal der jo noget mere til for at man kan gå ud og udnytte den vilde natur og de ressourcer, som selvfølgelig vil være omkring dem. Så der er nok ret stor forskel på at være en bonde i det danske landskab og en bonde oppe i det nordnorske.

Jeanette: Så det barske landskab skaber barske folk?

Ulla: Det må man sige.

Jeanette: Og i dette barske landskab vokser der en dreng op ved navn Asbjørn, som i sagaen beskrives som 'lovende' i sin opvækst. Ham her Asbjørn, vil du fortæller os lidt om ham?

Ulla: Ja, han kommer af en rigtig god familie, og de har formentlig et ret stort landområde, som er deres ansvarsområde, hvor der sikkert er en hel masse gårde og en masse mennesker knyttet til. Han kommer altså af en ret velhavende familie, og han er vokset op med et ansvar for ikke bare den nære familie, men alle de gårde og små enheder, som hører til disse landområder, som de står for. Det er ret sjovt, når man læser kilden. Så bliver han beskrevet, som du siger, 'lovende'. Man beskriver også hans ydre: Han ser ud. I denne tids beskrivelse er det med at se godt ud og være pæn er ligesom på en eller anden måde nogle ekstra kvalifikationer, som viser, at man også er et godt menneske.

Jeanette: Så man skuer ligesom hunden på hårene i vikingetiden. Kan vi komme lidt nærmere på, hvad pæn vil sige i vikingernes verden? Ved vi overhovedet det?

Ulla: Altså, vi hører tit om altså, at de er ret fascinerede af folk, som ikke har alt for mange skavanker og ser smukke ud og har stort hår og i virkeligheden sådan er smukke mennesker. Måske har pæne tænder. De bemærker tit sådan nogle ting ved folk, og det er i sig selv en kvalitet.

Jeanette: Man kan jo sige: Tænder i vikingetiden var jo ikke en menneskeret, vel?

Ulla: Nej, det har det nok ikke været. Der skal jo ikke særlig meget til i ens opvækst for at man faktisk får dårlige tænder. Hvis man for eksempel ikke får den rigtige kost, så er det jo et af de steder, der ret hurtigt tager skade. Og det er noget, som er sværtopretteligt, og som vil præge en igennem hele ens liv.

Jeanette: Det vil sige, at hvis en viking i dag bladrer igennem Instagram eller Tik Tok, ville de sådan set 'like' de samme mennesker som får mange 'likes' i dag. Dem, der har pæne, mandelformede øjne og regelmæssige ansigtstræk og ikke mangler og for

mange lemmer, som jo også ofte forekom i vikingetiden. Hvis man har været i kamp og sådan noget.

Ulla: I de beskrivelser, der er, er det helt klart, at de har en forkærlighed for og en stor tillid til folk, som faktisk ser godt ud. Hvad det vil sige i deres verden, er nok, at man ikke er alt for skadet. Og man har måske også en holdning, som gør, at man er i stand til at virke troværdig over for mange mennesker.

Jeanette: Men ud over at vi tænker, at Asbjørn har været en pæn fyr, hvilket tøj har han så gået i? Har han haft en hjelm? Altså en hjelm er jo en ret dyr ting og have. Er det sådan noget tøj, eller sådan noget udstyr, han har haft på? Eller er du lidt længere nede ad rangstigen?

Ulla: Det er jo svært at sige. Vi har af kilder - både skriftlige kilder, ikonografiske kilder og så selvfølgelig de arkæologiske tekstilfund - som giver os en indikation på, hvordan folk gik klædt i vikingetiden. Men der er meget stor forskel i forhold til, hvad man begraver folk. For det er jo en helt særlig kontekst, hvor man laver et skue, i forbindelse med en begravelse. Når vi ser det, er det oftest højstatusgrave, hvor vi ser, at der er rigtig mange forskellige slags beklædningsdele. Og der kan være mange luksusvarer i det. Meget dekoration på dragten. Men i hverdagslivet, hvor man jo faktisk har skullet klare både at bevæge sig i vekslende klimaer, og have mange arbejdsfunktioner, der tror jeg, at de har haft noget ret praktisk tøj på. Men det materiale, som de bruger til at lave al deres beklædning af, er enten plantefibre - det kan være hørtekstiler - eller det kan komme fra animalske fibre - altså primært fra får. Så det er de to - uld og hør - som hovedmaterialerne, som de laver deres dragter.

Jeanette: Så man kunne forestille sig, at han måske har haft et lidt pænere sæt, og så har han haft det, som han har arbejdet igennem på?

Ulla: Det har han sikkert. Sådan en som Asbjørn har nok både haft noget, som han kunne vise sig frem i, og så har han haft noget lidt mere praktisk tøj til hverdag. Men jeg tror ikke, at det har været sådan, at de har haft rigtig meget tøj. Det er en meget stor forskel i forhold til i dag, at de har haft forholdsvis begrænsede mængder tøj. Selv velhavende mennesker. Det meste af det tøj, de har haft, har til gengæld været så godt lavet, at det har holdt i mange år og måske endda har været noget, der er gået i arv igennem

generationer. Det er karakteristisk for tekstilerne fra vikingetiden, at de er vældig godt lavet, så de kan holde rigtig lang tid.

Jeanette: Asbjørn er bonde, men velhavende. Men så opstår der et problem. Og hvad er det?

Ulla: Problemet er i udgangspunktet, at de har det knapt. De har mangel på korn oppe på deres gård.

Jeanette: De frygter simpelthen at sulte.

Ulla: De frygter simpelthen at sulte. Asbjørn er sådan en omsorgsfuld herre, at han laver alle disse gæstebud, hvor han inviterer dem, der er i omegnen, til disse store måltider. Det gør han tre gange om året, og det kræver rigtig mange ressourcer. Så hans bekymring er, at de simpelthen ikke har nok mad til at lave disse gæstebud, som betyder rigtig meget for hans status.

Jeanette: At han kan holde en ordentlig fest.

Ulla: Simpelthen.

Jeanette: Hvor alle kan drikke sig i hegnet og blev mætte.

Ulla: Det er en meget vigtig forpligtigelse, han har.

Jeanette: Men hvordan løser han så det problem?

Ulla: Han løser problemet ved, at han simpelthen tager sit skib - han har et ret godt skib liggende i et bådhus på hans hovedgård - og det udstyrer han selvfølgelig så det er sejlklaart. Og han tager 20 mand med sig. Og så tager han ting - vi får ikke helt klar besked på, hvad det er for noget - men han har altså varer med, som han kan købe korn ind for. For de har åbenbart ikke nok selv i lokalområdet, så han drager sydpå til den sydlige del af Norge for at indkøbe korn, så han har ressourcer til vinteren.

Jeanette: Og det vil jeg gerne lige læse op. Et lille citat, der beskriver det, som du lige siger her: "Nu fandt Asbjørn det vanskeligt at få forråd til gården. Han besluttede da at lade en byrding, han ejede, sætte i vandet. Det var af størrelse af et havgående skib. Det var et godt skib med udvalgt udstyr. Det førte et sribet sejl." Og det skib, som du beskriver, han vil afsted med: Hvad er det for et skib, han vil sætte i søen? Hvad kan man sige om vikingetidens skibe?

Ulla: Vikingetiden er kendetegnet ved, at skibene bliver sejlførende. Fra vores forhistorie ved vi, at særligt i Norden og i Danmark - vi er jo et landskab bestående af øer - at man har sejlet rundt omkring. Så man har selvfølgelig haft både før. Men i vikingetiden er det karakteristisk, at der kommer sejl på. Og sejlet gør, at man kan komme længere væk, og at man kan bevæge sig ud på havet.

Jeanette: Og sejlet betyder jo også noget for konstruktionen af båden. Det er jo træbyggede, klinkbyggede både, som man sætter i søen her. I forhold til de store robåde, man kender fra jernalderen og egentlig også fra billeder fra bronzealderen... Vi har desværre ikke fundet et bronzealderskib endnu. Vi er nogle, der stadigvæk håber på, at det sker. Krydser vores fingre. Men de fund, vi har fra jernalderen af disse store robåde, er jo ligesom at tage en robåd og så dimensionere den op, så der kan sidde rigtig mange mænd i dem. Det at sætte sejl på et skib, i vikingetiden, er jo ikke så let, for det er jo voldsomt tungt, og det trækker med mange knob. Så det man skal have, for at skibet ikke bare vælter som et badekar med sejl, er en køl. Man skal have en modvægt til det kæmpemæssige træk, man sætter på skibet. Så man finder ud af, at hvis man gør det tungt i bunden, så kan det bedre trække i toppen. Det var virkelig den kode, man først og fremmest skulle knække. Men derefter skulle man jo også finde ud af at lave sejlet. Og er det nemt, Ulla?

Ulla: Nej, det er det faktisk ikke. Man har selvfølgelig teknologien og viden om at lave tekstiler, for det har man gjort i mange tusind år, og det gør man nu. Det er de samme materialer, man bruger til at lave sit tøj. Men derfra og så til at lave et sejl, som kan tåle at komme ud og have denne kæmpe vind påvirkning, og som er stærkt nok til faktisk at trække båden, det kræver jo nogle tekstiler, som skal noget helt særligt. Nu sagde jeg jo lige, at de faktisk var ret gode til at lave tekstiler, som var langtidsholdbare. Så de ved godt, hvordan de skal lave hårdføre tekstiler. Men de skal alligevel kunne noget helt særligt, disse tekstiler. Det er heller ikke nok bare at sætte et stykke stof op i en mast.

Dette stof skal være vindtæt, og det skal være vandtæt, for ellers ender du med at få et endnu tungere sejl, som overhovedet ikke kan bruges til noget som helst. Eller som simpelthen er for tungt til båden.

Jeanette: Fordi det suger vandet?

Ulla: Ja. Så du er nødt til også at imprægnere sejlet, så det faktisk kan gribe vinden. Og der hele tiden også nødt til at være et vedligehold af sådan et sejl, for det er et enormt hårdt miljø at komme ud i, i hav- og saltvand. Det er bare en meget stærk cocktail for de fleste organiske materialer. Så man skal hele tiden vedligeholde sit udstyr.

Jeanette: Skrækscenariet er jo et eller andet sted, at hvis man ligger ude på Nordsøen, og der er skiftende vinde, og det blæser op. Hvis man så har haft nogen, der er dårlige til at lave et sejl, så er det ligesom, hvis man bukker sig forover i et par billige bukser: De revner bagtil. Så man virkelig på den, ikke?

Ulla: Ja.

Jeanette: Hvis man ligger ude på Nordsøen og det samme sker for sejlet. Så der er flere faldgruber. Det kan også blive for tungt og for vådt. Men for at lave disse sejl, de gode sejl, er det også et spørgsmål om, hvor mange ressourcer der skal til.

Ulla: Ja. Og når vi først begynder at beregne på de konkrete tal, så er det et fuldstændig absurd tidsforbrug og ressourceforbrug, som skal til. Når vi sætter os ned og ikke bare siger 'Ja, så har de et sejl' men nærmere 'Men hvad skal der faktisk til for at lave disse sejl?', så viser det sig pludselig, hvor kæmpestort et arbejde det egentlig indbefatter. Det kan ligesom sætte tingene i perspektiv, hvor vigtigt sejlet er i dette samfund.

Jeanette: Jeg kan huske, at du fortalte mig et regnestykke, som virkelig fik mig til at tænke: Shit!

Ulla: Ja. Hvis vi nu for eksempel tager en stor båd, og det er måske også et sejl, som er lidt større end det sejl, som Asbjørn har. Men til nogle af de store skibe, som vi kender fra vikingetiden, ligger de fleste sejl på i hvert fald 100-130 kvadratmeter.

Jeanette: Det er et lille parcelhus.

Ulla: Det er et kæmpestort areal, når vi forestiller os, at vi lægger det ned. Som regel tænker vi, at det er et stykke stof, som er 10 x 12 meter. Lad os bare sige det. Det giver 120 kvadratmeter. Det er jo ikke noget, man kan væve på en væg af en omgang. Det er faktisk noget, som tager rigtig lang tid, og som skal gøres i flere forskellige tempi. Hvis man skal have bare råmaterialet til et sejl på 120 kvadratmeter, er vi ude i - ud fra sådan nogle gennemsnitsberegninger for, hvor meget uld der kommer ud af et enkelt får - at så skal man nok regne med, at vi hertil skal starte med at have 75 kilo uld. For at få 75 kilo uld i vikingetiden, skal vi nok op og have fat i mindst 150 klippede får. Så det er jo ikke bare en lille gård med tre får i en stald, som vi overhovedet skal starte råmaterialet med. Det er formentlig en kæmpestor fåreflok eller en indsamling over et meget stort geografisk område eller noget, man må vente på i flere år, inden man overhovedet har råmateriale nok til at starte sejlet. Lad os sige, det er lykkedes os at få klippet 150 får. Det i sig selv tager jo tid. Det kan godt tage næsten en hel måned bare at få klippet alle disse får. Så skal ulden sorteres, fordi når det kommer fra et får, som har levet i vikingetiden, er det ikke den samme type ensartet uld, man får fra fåret. Der er meget stor forskel på den kvalitet af uld, som sidder forskellige steder på fåret, og det er man nødt til at sortere i de rigtige kvaliteter. Så der vil være noget fra et får, som er en meget fin uld. Det ville man aldrig nogensinde bruge til et sejl. Så er der andre steder på kroppen, som egner sig bedre til at producere et sejl. Her skal vi nok have fat i de lidt længere og ret stærke fibre. At kæmme al denne uld og sortere al denne uld er faktisk et ret langsomt arbejde. Det tænker vi, at det gør de bare lige. Men alt i alt, ved vi faktisk fra pålidelige kilder, at man kan arbejde med cirka 125 gram uld pr. dag for en person. Det vil sige, bare at kæmme disse mængder uld, de 75 kilo, tager faktisk 600 dage. Så her har vi næsten to års arbejde af en person. Vi har måske ventet allerede to-tre år på at få nok råmateriale, og så skal vi samtidig også kæmme det. Man ville jo gøre dette løbende, for man ville ikke bare lægge uld i en eller anden lade og vente. For uld har altså ikke særlig godt af at vente. Man ville selvfølgelig gøre denne løbende forarbejdning. Men her i forprocesserne, inden vi overhovedet er kommet i gang med at kunne se en tråd, ligger der allerede et ret stort forarbejde. Når vi så har fået lavet det gode råmateriale, ulden, skal vi i gang med at spinde. Og for at kunne væve et sejl på 120 kvadratmeter, skal vi bruge cirka 154.000 meter garn.

Jeanette: Hold da op.

Ulla: Her er det jo håndspinding, hvilket vil sige, at det er én person, der sidder med et lille redskab. Og hver eneste snoning på denne tråd skal gøres i hånden. Der er ikke nogen redskaber, som vi kender fra senere tider, hvor man har en rok eller mekaniserede spinderredskaber. Det foregår alt sammen i hånden. Det ved vi fra eksperimenter, hvor lang tid de tager, sådan nogle ting. Og hvis man er en dreven spinderske, kan man gøre dette på ca. 385 dage.

Jeanette: Så det er et år mere?

Ulla: Det var et år mere.

Jeanette: Kommer vi snart i gang med at væve dette sejl, Ulla?

Ulla: Det kommer. Altså, jeg snakker om den tid for en person. Og man kan jo godt allerede hjælpes ad med at klippe fårene, og man kan hjælpes ad med at sortere. Og man kan også godt hjælpes ad med at spinde tråden. Men kun med den forudsætning, at vi ved præcis, hvordan tråden skal se ud. Hvilken styrke skal den have, og hvilken tykkelse skal den have? Så det skal vi have aftalt, inden jeg fortæller - måske flere mennesker, som hjælper mig med at spinde denne tråd og giver dem et råmateriale, som jeg allerede har gjort klar - meget klart, hvordan denne tråd skal være. For hvis de sidder og laver et elendigt stykke spindarbejde, og vi i sidste ende væver det til et sejl, så er det første, der sker: Når vinden tager i dette sejl, så flækker det.

Jeanette: Og det er de flækkede bukser igen.

Ulla: Det er de flækkede bukser. Så det er utrolig vigtigt, at man allerede i de tidlige processer er meget specifik på, at man faktisk ved, hvad råmaterialet skal bruges til. Hvilken styrke skal vi lægge ind i arbejdsprocessen?

Jeanette: Så får de vævet dette sejl. Og så skal de have det syet sammen. Og når Asbjørn så sætter sig ombord på dette skib, står der faktisk - forestiller jeg mig - en hel flok af nøgne, får og fingernemme mennesker og vinker til ham.

Ulla: Ja. Og tænker: Hold da op! Det klarede vi. Nu passer han forhåbentlig godt på sit sejl, for hvis man bare skal sige én persons arbejde, har det mindst taget 3,5 år at producere dette sejl.

Jeanette: Det er jo vanvittigt.

Ulla: Det er næsten lige så tidskrævende at lave sejlet, som det er at lave båden. Og det glemmer vi.

Jeanette: Det gør vi nemlig. Man har hyldet det med at bygge disse træbåde, de dygtige håndværkere, fremsynet, at lave den perfekte form. Og så glemmer vi helt, at dette fine sribede sejl, som Asbjørn hejser op på sit skib, har taget lige så lang tid. Asbjørn har tænkt sig at hente korn til gården, og han har søsat sit skib. Han har fundet sit mandskab, og han er klar til at sejle ud fra Trondenes. Og hvor er det, han skal hen?

Ulla: Så tager han sydpå. Han tager faktisk ned til sin onkel.

Jeanette: Hvad er det, han vil nede ved sin onkel?

Ulla: Han skal købe korn. Det er bare så superuheldigt, at denne knaphed, som de mærker oppe nordpå, mærker de åbenbart alle steder i Norge. Så kongen har udstedt et forbud mod, at der bliver solgt korn til Nordnorge.

Jeanette: Det var da, for at bruge et godt fynsk udtryk, bisset.

Ulla: Det må man sige. Men sådan er det jo i et samfund, hvor der er knappe ressourcer. Og så er det det, som kongen kan: Han kan lave restriktioner, så det ikke bare er den person, som har pengene, som åbenbart kan få varer.

Jeanette: Og hvad sker der så på vejen hjem for stakkels Asbjørn?

Ulla: Heldigvis lykkes det ham faktisk i første omgang at få fat i dette korn. For han laver en smart deal med sin onkel, som siger, at hans trælle har korn, som han får lov til at købe. Onklen må ikke sælge ham korn, men trællene er udenfor loven, så de må godt sælge korn til Asbjørn. Så Asbjørn kommer faktisk hjem med en båd læsset med

korn. Så Asbjørn er superglad, og han har mødt en mand på vej ned, som han har lovet at komme ind og besøge på vejen hjem. Og det er ham, der hedder Thoresäl.

Jeanette: Men han har jo ikke helt rent mel i posen, vel?

Ulla: Nej. Han mødte ham på vejen derned, og han advarede ham allerede om, at det kunne blive problematisk at købe korn. Han er faktisk kongens mand, og man kan godt høre på ham, at han ikke syntes, at det er okay, at de har lavet dette fiksfakseri med kornkøbet fra trællene. Det er lige lovlig alternativt, syntes han nok. Og måske lidt af den grund, men måske også bare fordi, han er den type, han er, så kan man ret tydeligt læse mellem linjerne i denne kilde, at han har onde hensigter.

Jeanette: Han tager i virkeligheden alt, ikke?

Ulla: Han tager simpelt hen hele hans last. Vi ved fra kilden, at Asbjørn tager 20 mand med. Men han dukker op med 60 mand nede ved skibet. Og det kan Asbjørn jo udmærket godt se, at 20 mod 60 er et ulige tal. Der er ikke rigtig meget at stille op. De ribber skibet for alt, hvad han har af ting.

Jeanette: Og det vil jeg gerne læse op fra sagaen, hvad det er, der sker: "Da skibet var blevet ryddet, gik Thore langs det. Han sagde: De helgelændinge har et usædvanligt godt sejl. Tag det gamle sejl fra vores byrding, og lad dem få det. Det er godt nok til dem, når de sejler uden last. Dette blev gjort og sejlene ombyttet." Når du fortæller hele denne historie om, hvor meget arbejde der er i det sejl, er det jo faktisk noget af det værste, som Thoresäl kan gøre ved Asbjørn. Hvordan tager Asbjørn det?

Ulla: Han må jo acceptere, at han både kommer hjem med et elendigt sejl og ikke det korn, som skulle få ham igennem vinteren. Men han accepterer det som den mand, han er, og det vilkår, som man måske har i vikingetiden: At man mister. Man får, og man mister. Men der er ikke nogen tvivl om, at det påvirker ham rigtig meget. Det er et kæmpestort prestigetab.

Jeanette: Men hvad gør han så ved det prestigetab?

Ulla: Han accepterer selvfølgelig, og han rejser hjem. Og han og de klarer også vinteren. Men han er klar over, at det ligesom har kompromitteret hans mandighed og hans position. Og han er også ret klar over, at på en måde er han blevet lidt latterliggjort i denne proces.

Jeanette: Det bliver en æressag for ham.

Ulla: Det bliver simpelthen en æressag.

Jeanette: Så hvad er det, han gør, da vinteren er slut?

Ulla: Da vinteren er slut, tager han skibet frem igen. Og der mønstrer han ikke bare 20 mand, men så vidt vi kan forstå, står der 90 mænd. Så han har faktisk en ret stor gruppe mænd, som han igen tager sydpå med.

Jeanette: Og så er det, at vi begynder at komme derhen, hvor vi startede denne episode. For det er jo Asbjørn, der står uden for stuehuset, hvor der bliver fortalt denne sjove historie. Hvem er det, der fortæller historien og hvad, fortæller han?

Ulla: Det er Thoresäl, som står inde foran kongen. Kongen er kommet på besøg hos ham, og de er i gang med en mægtig fest. Asbjørn har landet sit skib i nærheden i skjul. Og han har selv, uden sine mænd, listet sig op til denne gård, hvor han går rundt blandt alle de andre mænd, som er både kongens mænd og Thoresäls mænd, på denne gård. Der er faktisk ikke nogen, der tager sig af ham og lægger mærke til, at han er dér. Han står og lytter. Det bliver forklaret, at det er ham, de taler om. De forklarer, hvordan de ribber hans skib, og hvordan de tager hans sejl. Og hvad hans reaktion er, da de tager sejlet.

Jeanette: Og hvad er reaktionen?

Ulla: Da påstår de, at han græder.

Jeanette: Og det er det værste, man kan sige om en viking.

Ulla: Det er simpelt hen det, der får ham til at gå amok. Det fremstår ikke nødvendigvis i fortællingen, at han havde planlagt det her. Men det er simpelthen for meget for ham!

Jeanette: Og så sker der det, som jeg gerne vil læse op nu fra Olav den Helliges saga: "Asbjørn gik hen til stuehuset, og da han kom ind i forstuen, gik en mand ud og en anden ind, og ingen lagde mærke til ham. Stuedøren var åben, og han så, at Thoresäl stod foran højsædebordet. Det var sent på aftenen. Asbjørn hørte, at nogen spurgte Thore, om hans mellemværende med Asbjørn, og at Thore svarede med en lang historie. Asbjørn fandt, at han åbenbart fortalte historien ensidigt. Så hørte han, at en mand spurgte: 'Hvordan tog ham Asbjørn det, da I ryddede skibet?' Thore sagde: 'Han tog det nogenlunde, dog ikke godt, da vi ryddede skibet. Men da vi tog sejlet fra ham, græd han.' Da Asbjørn hørte dette, trak han kort og godt sværdet, løb ind i stuen og huggede i det samme til Thore. Hugget træf bag halsen, så hovedet faldt ned på bordet foran kongen, mens kroppen faldt for hans fødder. Borddugene blev helt og holdent sølet til med blod. Så, Ulla, nu står Asbjørn altså dér midt i festsalen med et blodigt sværd og kigger ned på Thores afhuggede hoved, som ovenikøbet er faldet ned på bordet lige foran kongen og stirrer med døde øjne op på majestæten. Det må da have haft konsekvenser for Asbjørn, tænker jeg, at man kan blive så hidsig.

Ulla: Det er faktisk lidt interessant, at han hele vejen igennem er beskrevet som dette smukke og rolige og omsorgsfulde menneske. Og pludselig tager fanden ved ham. Det er jo en fantastisk vending i historien. Det er jo mega dramatisk. Og han har gjort alt det, han ikke må. Han har sneget sig ind. Han har haft våben og hugget en mand ned lige for øjnene af kongen. Man må slet ikke have våben i nærheden af kongen. Det, i sig selv, ville jo også være en trussel mod kongen, at der pludselig kommer en våbenfør mand ind. Men han hugger faktisk en anden mands hoved af lige foran kongen. Så alt, kan man sige, er jo en kæmpe majestætsfornærmelse. Han bryder alle sociale love og love om fred i forbindelse med en fest.

Jeanette: Og det må jo have konsekvenser for vores smukke, unge og meget uheldige helt?

Ulla: Det har det også, i første omgang. For kongens svar på dette er: "Arresterer ham og hug hovedet af ham." Det er så åbenlyst, at han har gjort noget, som man ikke

accepterer i dette samfund. Og der er kun et meget enkelt svar på det, som er, at han sådan set skal lade livet.

Jeanette: Øje for øje, tand for tand. Men går det så sådan?

Ulla: Nej, det gør det så ikke. For der er nogle andre mænd i nærheden, som er i familie med ham. Og disse familiebånd er meget stærke. Så de fjerner ham selvfølgelig fra hal-len og holder ham fast, og han bliver låst inde. Men nu begynder der et kæmpe spil un-der overfladen for, at han ikke skal slås ihjel og ikke skal have denne straf for drabet. I første omgang prøver de at trække tiden i forhold til, hvornår han skal henrettes.

Jeanette: Men gør de egentlig dette, fordi de synes, det er synd for Asbjørn, eller er der noget større på spil her?

Ulla: Der er flere ting på spil. Det er jo ikke sikkert, at de andre mænd, som har siddet i dette selskab, har syntes, at det var okay at gøre grin med ham på den måde, som Thoresäl gør. Thoresäl gør sig bekostelig og morsom med en anden mands ære. Og det er ikke sikkert, at alle i dette samfund har syntes, at det var i orden. Han er også gået over stregen på en eller anden måde. Og det med at forsvare sin ære, tror jeg er noget, som formentlig alle kan nikke genkendende til. Og det er faktisk vigtigt. Om det måske i virkeligheden var vigtigere, så han måske på en eller måde havde ret til at gøre det. Fordi han blev krænket så dybt, at det bare var naturligt at forestille sig, at man ville handle i denne for os lidt mærkelige affekt.

Jeanette: Man kan sige, at det tager nutidens krænkellesdebat til next level.

Ulla: Det gør det bestemt.

Jeanette: I vikingetiden havde der rullet hoveder, med andre ord. Men hvad ender det så med, at Asbjørn skal gøre? Og genvinder han sin ære på det?

Ulla: Han har jo en meget stærk familie, som går foran ham og mere eller mindre tvin-ger kongen til at acceptere, at Asbjørn ikke skal slås ihjel. Han skal faktisk erstatte den position, som Thoresäl havde som kongens mand på den gård, hvor Thoresäl også blev slået ihjel.

Jeanette: Han flytter sådan set ned til der, hvor Thoresäl har en masse allierede og familie.

Ulla: Det er kravet fra kongen. Hvis du ikke skal dø for dette, er du nødt til at træde i den mands sted, som du har slået ihjel.

Jeanette: Så der var faktisk ikke nogen vindere i denne historie?

Ulla: Egentlig ikke. Men vi får at vide allersidst i historien, at det gør Asbjørn faktisk heller ikke. Her kommer der igen et sjovt æresbegreb ind. For Asbjørn stikker simpelthen af, op nordpå til sin egen gård, og der bliver han. Han fuldbyrder ligesom aldrig kongens vilje om, at han skal blive kongens mand. For i sig selv er det for Asbjørn og Asbjørn familie virkelig også et ærestab. Det er næsten det samme som at være træl i deres mentale verden, at være kongens mand og skulle trælle for kongen. Så han lister afsted mod nord, og der bliver han nok resten af sine dage.

Jeanette: Ja, og det er ikke særlig mange. Men, Ulla, hvad er dit bud? Handler denne historie om en mand, som græd, fordi de tog hans sejl? Jeg kan jo fornemme på din forklaring, at der er noget mere på spil.

Ulla: Der er helt klart noget mere på spil. Men jeg tror for tilhøreren... Man kan sige, ja, de tager al hans mad, de tager al hans korn og alt, hvad han nu ellers havde. Men der er alligevel et element af, at det, der får bægeret til at flyde over, er sejlet. Det er hans stolthed og en enorm ressource. De kunne i virkeligheden lige så godt have taget båden fra ham. Det er et enormt prestigetab, og de rammer ham virkelig hårdt økonomisk. For en ting er, at han måske ikke fik det korn med, han skulle. Men hvis han ikke har noget sejl, har han slet ikke nogen ressourcer til at rejse sig igen.

Jeanette: Så i virkeligheden, var det måske reelt nok, at han græd, og at han i virkeligheden var flov over, at han kom til at græde over sit sejl?

Ulla: Vi må jo stille spørgsmålstejn ved, om han græd eller ej. Det er Thoresäl, der siger, at han græd.

Jeanette: Han hugger hovedet af manden foran kongen! Så plejer det at gøre så ondt, fordi det er rigtigt.

Ulla: Jeg tror, det er meget sandsynligt, at han har grædt. Det ville jeg også have gjort, hvis det var mit sejl, der forsvandt. Og han har jo nedgjort ham på alle måder. Han giver ham godt nok et andet sejl, men han fortæller ham jo også, at han godt kan få et dårligt sejl. Så på alle måder bliver dette sejl jo et symbol på, at han ikke er værdig. At han ikke har så høj status som alle andre. Så på alle fronter bliver dette sejl et spørgsmål om ære.

Jeanette: Et spørgsmål om ære er jo i virkeligheden det, der har været den drivende faktor for rigtig mange mænd og kvinder i vikingetiden. Men også det med, at det måske også var stedets stolthed. Der har stået nogle tekstilhåndværkere med blødende fingre for at få lavet dette prægtige sribede sejl, som jo også var symbolet på den fremtid, der ventede den lovende smukke Asbjørn. Verden lå åben for ham, og lige pludselig tog de den vindmotor, den teknologi, der skulle drive ham ud i verden. Og i stedet dør han hensygnende på sin gård i mørke. Nu har jeg sagt, at det er exceptionelt, at en viking græder. Og Asbjørn bryder ud i tårer og hakker hovedet af ham, der påstår, at han har gjort det. Er vikingerne virkelig så hårde bananer, at det at græde er så exceptionelt?

Ulla: Som moderne menneske i dag er det supersvært at forestille sig hvordan. At græde er jo en menneskelig reaktion. Når vi oplever sorg eller afmagt, så reagerer vi jo i dag med gråd, og det er jo en almenmenneskelig følelse. Det er meget svært at forestille sig, at man i et samfund, som han har levet i - som er super anderledes rå, og hvor de har oplevet savn og afsavn på en helt anden måde - at man ikke til tider skulle kunne reagere ved at græde. Så selvfølgelig kunne en viking også græde. Men der har været nogle sociale konventioner og nogle normer om i hvilke sammenhænge, man må græde. Det har nok været sådan, at kvinder - fordi de har været forbundet med omsorg - må vise følelser på en anden måde. Så det kan da godt være, at man skal forestille sig inden for hjemmets fire vægge, at sorgen over for eksempel at miste et barn jo må have givet tårer. Der kan man næsten ikke forestille sig andet. Lige meget om man har set x antal tusinde vikinger blive slagtet på en mark under et vikingeslag, må den personlige oplevelse af at miste - må vi næsten forestille os - må have kunnet afføde noget med tårer. Men der er ikke nogen tvivl om, at de har været rå. De har ikke grædt offentligt.

Jeanette: Og det er vel i virkeligheden det, som Thoresäl anklager Asbjørn for?

Ulla: Præcis.

Jeanette: Han bryder sammen foran alle de mænd, der står og er ved at plyndre skibet. Og det må man ikke.

Ulla: Det er simpelthen bare det allermest fornedrende, man kan sige om folk.

Jeanette: Ulla, der er også en ting, jeg vil spørge dig om, som er: Når vi nu ser på nutidens tøjforbrug, ville Asbjørn så vende sig i graven?

Ulla: Det tror jeg. I første omgang fordi, vi kan se, at de fleste vikinger elsker bling og glitter og guld og sølv og silke. Men jeg tror faktisk, han nok ville synes, at det var ret fantastisk. Altså alle de exceptionelle tekstiler, vi alligevel har i dag. Vi render i hverdagen rundt i glimmer og guldstrik og silke, og hvad ved jeg. Så jeg tror, at han ville spærre øjnene op. Og han ville sikkert med stor fornøjelse kaste sig ud i indkøb af exceptionelle tekstiler. Det kunne være sjovt at forestille sig, at han også ville gå over grænsen for, hvad vi forestiller os, at mænd og kvinder kan gå med. Bare på grund af hans trang til det exceptionelle og luksus. Men på den anden side, tror jeg også, han ret hurtigt ville opdage, at det tøj, vi går i dag, slet ikke er tilpasset hans krop.

Jeanette: Hvordan det?

Ulla: Vi er jo i dag vant til at have ting på, som sidder meget stramt på kroppen. Vi har mange lag tøj på. Vi har undertøj og underbukser og strømper. Hvis vi skal se på den viden, vi har, så har hans tøj faktisk været noget tøj, som er meget behageligt, og som hverken strammer eller snager eller giver en fornemmelse af, at kroppen bliver låst inde eller holdt fast. Og det tror jeg faktisk er en meget stor forskel på, hvordan vikingetøjet så ud og det tøj, vi har i dag. Det tror jeg, at en viking ville stritte voldsomt imod.

Jeanette: Så han ville ende med at ligne en amerikansk rapper iført joggingtøj og store guldkæder?

Ulla: Ja, det tror jeg!

Jeanette: Og uden underbukser.

Ulla: Og uden underbukser og uden strømper.

Jeanette: Det får mig i virkeligheden til at tænke på, at vi kan lære af denne historie, at godt håndværk og godt tekstil kan holde i rigtig mange år. At man skal vise tingene respekt og passe på dem, fordi de har en virkelig stor værdi. Jeg må også bare sige, at så kan jeg som ikke-tekstilarkæolog lære af sådan en som dig, Ulla, og håbe på, at jeg måske en gang kan arve noget af din garderobe, hvis du bliver træt af at gå med det. Eller du kan lære mig, hvor jeg finder det. For det er jo også noget af det, jeg skal tage stilling til med mit tøj forbrug. Man har ligesom en tendens til - det har jeg i hvert fald... Jeg er utroligt glad for at shoppe tøj, og det er forholdsvis billigt. Så nogle gange tænker man 'Nå ja, det er på udsalg.' I stedet for at tænke på, hvilket ressourcetræk, der ligger bagved tøjet. Fordi angående det ressourcetræk, du har fortalt mig, det tager at lave et sejl, der glemmer vi jo, at der også er et ressourcetræk bag det billige tøj, vi har i dag. For selv om prisen er lav, så er indsatsen jo stadigvæk høj.

Ulla: Det er helt rigtigt. Vi glemmer, at bag hvert eneste stykke tekstil står der altså et menneske og en masse forskellige hænder og en masse ressourcer. Og det er bare sådan, at fordi vi ikke har det present længere - det foregår ikke i vores eget land længere, og vi kan ikke se det. Det ligger i alle mulige andre regi og andre lande. Det kan godt være, at vi designer, og det er os, der har ideerne til, hvordan tingene skal se ud. Men det er jo ikke os, der længere producerer varerne. Og det er mærkeligt. 'Ude af hånd, ude af sind.' Det er de færreste i dag, som ved: 'Hvad kan uld? Hvad kan hør? Hvor kommer alle de syntetiske fibre fra? Hvad gør de ved vores velbefindende? Hvad gør de ved vores hud? Hvor længe kan de bruges? Hvordan skal vi opbevare dem?' Al den viden, som har ligget naturligt i vores forhistoriske, og også i vores historiske samfund, netop fordi, det var en ressource, som var så svær at få fat i, og som virkelig havde en stor værdi. Den viden har man passet på. Men jo billigere tingene er, jo mere sjuskede bliver vi jo i virkeligheden med vores omgang med vores ressourcer. På sigt må vi se at komme tilbage til en mere bæredygtige, mere omsorgsfuld, måde at omgå vores fælles ressourcer på. Det er jo også nogle vigtige diskussioner, som foregår omkring, hvordan vi producerer mad og sådan nogle ting. Men tekstil er jo et biprodukt af vores

landbrugsproduktion også. Det hænger jo meget sammen. Det, vi gør med mad, er jo i virkeligheden det samme, som vi også skal lære at gøre med vores tøj.

Jeanette: Altså, tekstilindustrien er jo en kæmpe klimasynder. Og det, som jeg vil tage med mig herfra, er, at jeg vil begynde at tænke mig mere om i forhold til, hvad jeg køber. Måske køber jeg lidt mere dyrt. Og så er jeg begyndt også at få en forkærlighed for uld. Det kan man se efterhånden i min garderobe. Jeg ved ikke, Ulla, om det er fordi, du har kontor længere nede. Men i hvert fald, kære lytter, vil jeg opfordre alle til at kigge efter det gode håndværk, som kan holde i mange år og i virkeligheden tænke lidt mere som en snusfornuftig vikingekvinde. Tusind tak til dig, Ulla, fordi du ville komme her i dag. Du er professor ved Nationalmuseet, og så er du en af landets og verdens førende tekstilforskere. Det var en kæmpe fornøjelse.

Ulla: Skønt.

Jeanette: Mit navn er Jeanette Varberg, og du har lyttet til Varbergs Danmarkshistorier. Produceret af Juhl og Brunse for Vores Tid og 24syv. Tilrettelagt og produceret af Luna Lam og Nicolai Sørensen. Redaktør er Lucas Francis Claver. En særlig tak til professor, Ulla Mannering. Find podcasten på www.24syv.dk, www.vores.tid.dk eller der, kære lytter, hvor du normalt finder dine podcasts.